

LØRDAG

18

MIN TRO
Søster Hildegard fikk klar beskjed fra faren: Blir du nonne, er du død for meg.

22

GRØNNE ENGER
Når det deilige fettet fra margbena blander seg med syren fra sausen, er det bare å slafse i seg kjøttet.

◻ HOVEDSAKEN

Femti nyanser av grått

Ja betyr ja. I hvert fall av og til.

◻

14 LØRDAG HOVEDSAKEN

Du trenger ikke være nervøs», sa han. «Vi tar det rolig». Yeah, right, tenkte hun, og så var han oppå henne igjen, kysa henne og pressa henne ned, og hun visste at hennes siste mulighet til å nyte denne situasjonen hadde forsvunnet, men at hun likevel ville holde ut til det var over.

I novella «Cat Person» møter vi Margot, en kvinne på 20 år som inngår et forhold til den 14 år eldre Robert. Margot bestemmer seg for å bli med Robert hjem. Begge vil ha sex, men Margots inntrykk av Robert endrer seg gjennom teksten. I det ene øyeblikket kribler det i magen hennes, i det neste er hun redd for at han skal voldta og drepe henne. Men det skjer ingenting dramatisk: De ligger sammen, og han kjører henne hjem.

Novella, som er skrevet av Kristen Roupenian, ble fjorårets nettsuksess for magasinet The New Yorker. Den enkle fortellinga, som ble publisert drøye to måneder etter at metoo-kampanjen skøyt fart, starta en heftig debatt rundt samtykke og kvinners følelser rundt sex. Reaksjonene kan deles grovt i to: Kvinner nikker gjenkjennende til Margots opplevelser, mens menn lurte på hvorfor hun ikke bare gikk eller sa tydelig ifra om at hun ikke egentlig hadde lyst.

Hvor går det galt? «Cat Person» handler ikke om et overgrep, men viser i stedet fram gråsonene mellom faktisk trakassering og de klønete eller kleine situasjonene der alt skjedde frivillig, men som likevel kommer skeivt ut. Fortellinga gikk viralt fordi den formidla en følelse mange kvinner kan kjenne seg igjen i: Skammen og flauheten over å være med på noe som du egentlig ikke er med på likevel.

Kvinnen som gikk på date med den amerikanske komikeren Aziz Ansari, er et lignende eksempel fra det virkelige liv. I januar beskrev «Grace», som hun kalles i artikkelen, daten med Ansari som «den verste kvelden i livet sitt» i et intervju med nettstedet Babe. De hadde sex, men Grace mener hun ga tydelige signaler om at han var for pågående og at hun egentlig ikke hadde lyst. Ansari har i ettertid beklaga i en uttalelse at han ikke forsto henne. «Det er sant at alt virka okay for meg, så da jeg hørte at hun ikke følte det sånn, ble jeg overraska og bekymra.»

Det er vanskelig å peke på hvor personene i disse to fortellingene skulle sagt stopp, påpeker Elise Dybvig, redaktør i det feministiske tidsskriftet Under arbeid. Skulle Grace ha skjont at han ikke forsto hennes behov når han ikke ville la henne velge hvilken vin de skulle drikke? New York Times mente det eneste Aziz Ansari var skyldig i, var ikke å være tankeleser.

– Dette eksempelet viser at det som kan virke samtykkende på overflata, kan være låst, fordi det å si nei eller gå, ikke alltid er et alternativ, mener Dybvig.

En forhandling. Tenk deg at du er på date. Dere snakker om jobben, om fritidsinteresser og en TV-serie dere har sett. Under denne samtalen foregår en taus dialog, den psykologiprofessor og sexolog Bente Træen kaller en forhandling om intimitet.

Hun har forska på *one night stands*, og hvilke gode og dårlige erfaringer vi gjør oss i slike situasjoner. Hun påpeker at tradisjonell sjekking

ANE BAMLE TJELLAUG
ane.bamle.tjellaug@vl.no

ERLEND BERGE (FOTO)
erlend.berge@vl.no

«Cat Person»

► **Novelle skrevet av Kristen Roupenian (bildet), som ble publisert av magasinet The New Yorker i desember.**

► **Novella ble hyppig delt i sosiale medier, og ble en av The New Yorkers mest leste artikler i 2017.**

► **«Cat Person» handler om Margot, en collegestudent på 20, som går ut med Robert, som viser seg å være 34. De har sex, men selv om alt er frivillig har Margot blanda følelser.**

► **Teksten åpna en debatt rundt det kompliserte samspillet i seksuelle forhold, og har fått ros for å fortelle om de seksuelle gråsonene sett fra kvinnens perspektiv.**

► **Forfatteren forteller i et intervju med The New Yorker at novella handler om hvordan mange kvinner, spesielt unge kvinner, manøvrerer i verden. – De skal ikke gjøre andre sinte, de tar ansvar for andres følelser, og jobber hardt med å få folk rundt seg til å være fornøyd. Det er en form for selvbeskyttelse, i tillegg til at det er utmattende, og hvis du gjør det lenge nok, vil du slutte å aktivt legge merke til alle de øyeblikkene du faktisk tar slike valg. Det er i denne konteksten at Margot bestemmer seg for å ha sex med Robert, sier Kristen Roupenian.**

følger bestemte spilleregler. Det starter med øyekontakt, etterfulgt av en åpningsreplikk og *small talk* – som etter et nøye regissert manus.

Træen sammenligner manuset med fortellingen vi finner i de romantiske eventyrene, der prinsessen jakter på prinsessa. Her vet vi at de får hverandre til slutt. Slik er det ikke i virkeligheten. For i de fleste tilfeller er sjekking noe mer enn bare en tilfeldig seksuell relasjon. Men det vet vi ikke før etterpå. Gevinsten i den andre enden kan være et romantisk forhold, og det som egentlig pågår, er en forhandling om de to har potensial til å bli kjærester.

– Hvis du begynner å snakke om det, kan magien være brutt, fordi det tvinger fram en avgjørelse det er altfor tidlig å ta på det tidspunktet, sier Træen.

Hvis du så blir avvist, og du har vært helhjerta med på spillet, kan det bli ubehagelig.

– Da er det ikke lenger sexen det primært handler om, men om du er bra nok til å bli valgt som partner i et forhold. Da kan du føle at du har blitt avvist som menneske, sier Træen.

Vi feiltolker. Det kan være greit å være klar over at forskning viser at kvinner og menn ofte feiltolker hverandres signaler. En studie fra Psykologisk institutt ved NTNU spurte unge kvinner og menn: Har du vært vennlig og grei mot noen av det motsatte kjønn, for så å oppdage at denne personen har misforstått dette som en seksuell invitasjon? Ja, svarte kvinnene, dette har de opplevd i snitt 3,5 ganger i løpet av det siste året.

Evolusjonspsykologer tror det handler om biologi. For en kvinne innebærer et samleie en stor risiko: Hun kan bli gravid. En mann kan derimot befrukte mange kvinner uten å investere mye i barna. Derfor tar menn lettere initiativ til sex enn kvinner, fordi han må ligge med mange for å reproducere seg. For kvinnene lønner det seg å binde seg til én partner.

Det skjøre begjæret. I januar signerte 100 kjente, franske kvinner et opprop mot metoo-kampanjen. «Voldtekt er en forbrytelse. Men å forsøke å forføre noen, selv om det skjer på en pågående eller klumsete måte, er ikke det», skrev kvinnene, som ble leda an av den franske skuespilleren Catherine Deneuve.

Kjønnsforsker Agnes Bolsø mener vi må være veldig var-

somme med å tro at metoo-kampanjen handler om at vi må være forsiktige med å flørte. Hun advarer mot å lage for finmaska definisjoner av hva trakassering er.

– I rettsvesenet ser vi at det til og med er vanskelig å avgjøre hva som er straffbart i saker med relativt brutale seksuelle overgrep. Hvordan skal vi da ved lov kunne si noe om flørting og initiativ?

– *Definisjonen vi har lært av metoo, er at hvis du føler deg trakassert, så er du trakassert?*

– Det blir for enkelt. Den refleksjonen kan komme i ettertid, fordi vi begir oss ut i seksuelle landskap uten å vite det, og kan havne i situasjoner der vi ikke tenker at det er en erotisk flørt før etterpå, sier Bolsø.

Hun mener metoo-debatten viser at vi må gå mer i dybden for å forstå våre egne tenningsmønstre. De sitter dypt og formes tidlig.

– Begjæret er skjørt og veldig individuelt, og i møte med andre er både vi og begjæret sårbart. Folk kan si noe feil, lukte feil eller gjøre feil ting, og dermed kan det som i utgangspunktet var et erotisk øyeblikk, være avtynnende i neste, sier Bolsø.

– Dessuten har tenning mer enn en fysiologisk side. Hvis ikke hadde vi ligget med hverandre samme hvem det var.

Bolsø er en av redaktørene av boka *Bodies, symbols and Organizational Practice – The Gendered Dynamics of Power*, og mener at den klassisk heteroseksuelle flørten handler om nettopp makt.

– Autoritet er skrevet inn i begjæret på måter vi ikke fullt ut forstår, sier Bolsø

Flørtinga spiller på kontrasten mellom det maskuline og det feminine, både gjennom atferd, påklædning og symboler. Vi finner denne symbolikken og estetikken både i populærkultur, reklame, kunst og litteratur.

– Alle har en form for fetisj, og den mest alminnelige er forskjellen mellom maskulint og feminint, sier Bolsø.

Et interessert blikk. – Det er noe ved maktpersoner som gjør at kvinner får stjerner i øynene, sier Pål Gulbrandsen.

For noen uker siden skrev medisiprofessoren ved Universitetet i Oslo en kronikk i Aftenposten der han fortalte om hvordan han halvveis ut i legestudiene opplevde å helt uventa få draget på damene. Han understreker at det han kommer med, ikke er nytt.

– Siden mann og kvinne skal være likestilte og likeverdige, så har det moderne samfunnet, til dels ved hjelp av ideologisk fundert vitenskap, definert at de også er like. Det syns jeg er vrøvl.

– *Hva er forskjellen?*

– Jeg tror den viktigste forskjellen er hva makt betyr for tiltrekning. En mann med innflytelse, virker tiltrekkende på kvinner. Menn tiltrekkes ikke seksuelt av makt, men heller av en kvinnes interesserte blikk, sier Gulbrandsen.

Han vil at unge kvinner skal vite at når de fascineres av menn i posisjon, så vil mannen kunne lese blikket som seksuell interesse, selv om de ikke ønsker noe annet enn å snakke med ham. På samme måte må menn forstå at damer som ser interessert på dem, ikke nødvendigvis er ute etter å ligge med dem.

I kronikken beskriver Gulbrandsen hvordan en kvinne han har ligget med, etterpå forteller at hun egentlig ikke hadde hatt lyst. Han er lei seg for at han ikke skjønnte det.

– Når du er helt trygg på deg sjøl, er det vanskelig å vite hvordan de som ikke er så trygge på

Forskning viser at kvinner og menn ofte feiltolker hverandres signaler. Kvinner som er vennlige og greie mot menn, kan oppdage at han tolker det som en seksuell invitasjon.

16 LØRDAG HOVEDSAKEN

seg sjøl har det. At jeg den gangen ikke forsto hvilken utfordring det kan være for kvinner å sette grenser, lå nok også i at jeg er mann.

– *Handler det også om at kvinnen alltid vet at mannen er fysisk overlegen?*

– De fleste menn vil aldri påtvinge seg en kvinne som trekker seg. Men hvis du først har blitt veldig tent som mann, så kan det oppleves nesten uutholdelig at det plutselig ikke blir noe. Noen kan helt sikkert bli aggressive, for aggresjon er

nærliggende for menn, sier Gulbrandsen.

Margareth Atwood har formulert det slik: Menn er redd for at kvinner skal le av dem. Kvinner er redde for at menn skal drepe dem.

Avviser med omsorg. Elise Dybvig mener at historien har lært kvinner å ta hensyn til den mannlige sårbarheten, og at å avvise det direkte kan ha konsekvenser, spesielt hvis du er alene.

– Kvinner jobber på spreng med å være

bevisst sin egen sikkerhet, men menn skjønner ikke nødvendigvis den dynamikken.

I Sverige er det forslag om å forby sex uten tydelig samtykke. Her hjemme har Norske kvinners sanitetsforening og Under arbeid har i flere år kjørt kampanjen «Ja betyr ja». Da kampanjen ble presentert, opplevde Dybvig at mannlige venner irriterte seg over at samtykke skulle være en greie.

– De som vitser med samtykke, skjøn-

ner ikke hva det dreier seg om. Samtykke pågår hele tida. Har du sagt ja en gang, betyr ikke det at samtalen er over. Da har du så vidt begynt, sier Dybvig.

Sexolog Bente Træen forklarer at kvinner ofte avviser med omsorg, så mannen ikke skal bli lei seg for at hun ikke er interessert i noe mer. I stedet for å avvise ham direkte, svarer hun kanskje at hun allerede har en kjæreste.

– På den måten signaliserer hun til mannen at det ikke er noe galt med ham, det

Aziz Ansari-saken

◊ I januar i år publiserte nettstedet Babe en artikkel der «Grace» forteller om da hun gikk på date med den amerikanske komikeren Aziz Ansari (bildet).

◊ Etter å ha spist middag, dro de hjem til Ansari, der Grace forteller at de hadde sex, men at hun mente de gikk for fort fram. Hun sier hun brukte både «verbale og non-verbale signaler for å indikere hvor ukomfortabel hun var».

◊ Ansari har i etterkant sagt at alle indikasjoner viste at sexen var basert på samtykke. «Da jeg hørte at hun ikke følte det sånn, ble jeg overrasket og bekymra», sier han i en uttalelse.

◊ Saken har skapt debatt i USA, med spørsmål om det er et eksempel på klønede sjekking eller noe som kan nærme seg et overgrep.

Foto: Chris Pizzello/Invision/AP Photo/NTB scampix/arkiv

egentlig ikke har lyst, og at han vil slutte. Said syns det er vanskelig å si fra. Han har tross alt vært med på det og er redd for å såre Sofie. Hva bør Said gjøre?

Bør han fortelle Sofie at han ikke har lyst til å kysse mer eller til å ha sex? Bare slutte og gå sin vei? Lyve og si at han må på do? Eller finnes det andre muligheter?

Denne uka har ungdomsskoleelever over hele landet fått bryne seg på dilemmaer som dette. Uke 6 er kampanjeuke for seksualundervisningsopplegget med samme navn, og organisasjonen Sex og politikk, som står bak, sier de også har blitt ramma av metoo. 2.033 undervisere fra over 1000 skoler er påmeldt i år, og Charlotte Andersen, som er seniorrådgiver og kampanjeansvarlig, beskriver det som en eksplosjon.

Materiellet oppfordrer til et positivt syn på seksualitet og skal hjelpe lærere med hvordan gå inn i et viktig, men vanskelig tema i undervisninga. Nytt av året er et gråsonespill, som skal trene ungdom til å håndtere situasjoner som den Said og Sofie opplever. Andersen mener seksualundervisninga er viktig for å forebygge seksuell trakassering. Men tradisjonelt har den kommet for seint og vært for opptatt av biologi.

– At vi nå snakker om trakassering, fjerner skyld og skam fra ofret og plasserer ansvaret på den som har gjort noe galt.

– Men hva med de sakene der det ikke er et tydelig offer eller overgreper, men der det heller er litt uklart?

– Vårt viktigste budskap er at du skal spørre om et ja, ikke vente på et nei. Da er det viktig å kjenne sine grenser og ta ansvar for andres. Vi jobber med refleksjonsøvelser som trener opp ungdom til å takle vanskelige situasjoner. Vi har én regel: Snakk om det.

– Det høres veldig lett ut i teorien?

– Det krever øvelse, og derfor kan vi ikke gå inn i klasserommet og bruke fem minutter på å si det. Det vil være vanskelig å si tydelig nei hvis du ikke har øvd, og derfor er det viktig med praktiske øvelser. Jeg tror ungdom snakker mye om disse temaene, men det er noe annet å ha diskusjonene med en voksen som veileder, som kan stille de gode spørsmålene som åpner for refleksjon.

Snakk om det. Kjønnforsker Agnes Bolsø mener det er viktig at metoo blir noe mer enn et strukturelt oppgjør.

– Jeg skulle gjerne sett at sex som sådan ble tema på samlinger på arbeidsplasser, så vi kan lære mer om begjær, seksualitet, og om kvinner og menn, sier Bolsø.

– Det ville blitt veldig klein stemning hvis vi skulle diskutere sex på jobben.

– Vi må bare være modige, og tørre å snakke om det. Det er viktig for å forstå hva som kan oppstå der folk møtes, særlig når det er aldersforskjell, alkohol eller lukka rom.

Hun tror det er vanskelig å være åpen rundt seksualitet fordi temaet er veldig intimt.

– Vi er så sårbare, og opplever oss sjøl som ganske rare. Hvis vi tenker tilbake på hva vi har vært med på eller gjort, så er det ikke alltid vi forstår at det er mulig. Hvorfor er dette godt? Det kan være knytta mye skam til hva vi tenner på, sier Bolsø.

Da medisinprofessor Pål Gulbrandsen vokste opp på 60-tallet, var seksualmoralen knytta til religion.

– Dermed var det lett å avvise den. Alt som hadde med religion å gjøre, angikk jo ikke meg som ikke var religiøs, sier Gulbrandsen.

I dag syns han det er åpenbart hvorfor menneskeheten i tusenvis av år har laga regler og moralsystem som regulerer seksualiteten. Det er sterke krefter i spill, og en har sett at den kan være farlig, spesielt for kvinner.

– Nå må vi revitalisere den debatten, og snakke med unge menn og kvinner om hvordan de seksuelle kreftene oppleves forskjellig sett fra mannens og kvinnens side.

Siden mann og kvinne skal være likestilte og likeverdige, så har det moderne samfunnet definert at de også er like. Det syns jeg er vrøvl.

Pål Gulbrandsen, professor i medisin

Kvinner avviser ofte menn med omsorg, så mannen ikke skal bli lei seg for at hun ikke er interessert i noe mer.

er bare hun som er opptatt på annet hold.

Træen har fått mye kjeft etter at hun ba kvinner gi tydeligere beskjed dersom de ikke var interessert i sex. Hun understreker at hun ikke snakker om overgrep, men om sjekkesituasjonene der begge partene er med på leken. Hun mener likevel det er viktig at kvinner ikke betrakter seg sjøl som ofre for menns seksualitet. Da mister hun seg sjøl som et menneske med seksuelt begjær.

– Kvinnekampen har sikra kvinner

kontroll over egen reproduksjon, og forståelse for at kvinner kan leve ut sine seksuelle lyster. Men vi må være bevisste på at vi hele tida har et valg om å ikke ha sex, sier Træen.

Gråsonespill. Så hva gjør vi da? Du kan jo begynne med å reflektere over følgende scenario:

Said er på fest, og han og Sofie ligger på et rom og kysser. Det bygger seg opp til «noe mer», men Said merker at han